

ARKIV

Del 2

ESLÖV BY THE SEA

– Baserat på en sann historia –

Ännu ett konstforskningsprojekt
av
Fredrik Axwik

Producerat av
Ministry of Art & Jump 2006

Detta arbete tillägnas min fru och min familj.

Speciellt tack till; Lars Vilks, Mikael Varela, Christo, Robert A Heinlein samt Alf Henriksson utan vars inspiration detta verk förmodligen aldrig blivit av. Till minne av den smått otrolige forskaren och upptäcktsresanden Pythea från Massalia (Marseille).

Med föreliggande arbete till hands torde det vara uppenbart för läsaren att en revision av Eslövs historia är oundviklig.

Arkivets funktion

Den franske filosofen Michael Foucault (1926-1984) använde i sin bok *The Order of Things; An Archeology of the Human Sciences* ett exempel om sådana tygbitar man använder i lapptäcken. Foucault förställde sig att man gav en uppgift till ett antal olika personer att sortera tyglapparna rationellt och logiskt. Tyglapparna har olika mönster och skiljer sig i fråga om färg, rutighet och brokighet. Personerna kommer att utgå från skiftande kriterier för sin kategorisering och flera möjliga sorteringsgrunder kommer leda till skiftande uppdelning. Det intressanta är att flera av konstruktionerna i efterhand kommer att framstå som rationella och logiska. Foucaults poäng var att även det som kan förefalla vara tingens ordning, rationellt och av naturen givet är i grunden *en* social konstruktion av många möjliga. Ett av flera områden där Foucault ifrågasatte tingens ordning var hur historien konstrueras.

För att bekräfta en historisk konstruktion samlar ofta historiker och vetenskapsmän bevis. Paleontologer samlar skelett för att därefter foga samman fynden till en begriplig historia. Det enskilda objektet kan ge sken av att fylla en central funktion i historien men är egentligen infogat i efterhand. Man kan bara nämna att exempelvis arkeologin åtskilliga gånger använts i politiskt syfte för att styrka *en* historieskildring framför en annan. Historien är för många inget annat än ett retoriskt argument för att bekräfta maktstrukturen i samtiden och tingens ordning.

Även om många historiekonstruktioner är möjliga är det i regel någon som får tolkningsföreträde framför andra. Den kan uppfattas som en sanning som man varken reflekterar över eller ifrågasätter. Men hur många kan på egen hand avgöra vilken historieskildring som är mest trovärdig? Egentligen en omöjlig uppgift där man nästan alltid får förlita sig på andras påstående om tingens ordning, vare det rör sig om geologi, fakta eller historieberättelser. Och i slutänden, kopplingen hur starkt man tror på en historieskildring säger egentligen inget i sig om hur sann den är.

Ett första steg att nyansera, ifrågasätta eller till och med omkonstruera historien kan vara att ta initiativ till ett arkiv. Det är utifrån materialet i arkivet som man kan skapa ett sammanhang mellan delarna och sammanfoga delarna till en meningsfull historia. Men kanske framförallt kan det användas i ett syfte att beskriva en på förhand bestämd historia. Arkivet i sig är oftast inte att betrakta som en färdig historieskildring. I arkivet samlar man föremål, dokument, fotografier eller vittnesskildringar som används för att styrka en historisk konstruktion. Konstruktionen kan därmed förefalla rationell och bevisad. Fast i själva verket är skapandet av arkivet ofta förknippat med ett uttalat syfte, det vill säga att arkivet kommer att bekräfta relevansen av sin egen existens.

Fredrik Axwiks utställning ARKIV kan ses som en start till ett arkiv där Eslövs historia ses ur ett annat och oväntat perspektiv. Axwik samlar i arkivet dokument, berättelser och fotografier, som kan sägas utgöra en grund så att en historisk bevisföring kan företas i syfte att lansera Eslöv som en tidigare badort av rang. Det vill säga att genom att ge en annan bild av Eslövs historia ger han det samtida Eslöv en ny betydelse.

Arkiv är ett projekt som helt följer Axwiks konstnärliga strategi att presentera andra orienteringsmöjligheter. I hans konstprojekt *SILOSILO* 2004 försköts de fysiska referenspunkterna i Eslöv genom att lysa upp några höga byggnader under de mörka timmarna på natten. I *ARKIV* presenteras en alternativ historiebeteckning för Eslöv. Är bilden trovärdig? Ja, om man tror på den. I vilket fall som helst, är Axwiks projekt endast en gradskillnad från hur den etablerade historien skapas.

Martin Schibli
Curator / Konstkritiker

ESLÖV BY THE SEA – DEL 2

KONSTFORSKNINGSPROJEKTETS BAKGRUND

Undertecknad föddes en gång själv i Eslöv men familjen flyttade iväg norrut och först i vuxen ålder slöts cirkeln och jag stod åter på födslomark. När man återkommer till sina rötter kan ett intresse och nyfikenhet spira och funderingar om vad som skett här tidigare tog fart. Jag ville ta reda på och berätta den okända historien om min födseort som jag inte kunde förlika mig med skulle vara den tråkigaste staden i Sverige. Så kunde det förstås omöjligt vara. Projektet har givit mig tillfälle att parallellt utforska Eslövs historia med min egen uppväxt och min familjs kända och okända historia. En hel del självbiografiska element har vävts in och på det viset kommit till nytta i berättelserna ur Eslövs okända historia.

Projektet redovisar utifrån det faktum att genom detta konstforskningsprojekt har det framkommit att Eslöv pga. landhöjningen inte längre ligger vid havet. Detta är idag ett bortglömt eller förbisett faktum. Det blir också tydligt i texterna att fakta många gånger medvetet förvrängts eller förtigits av olika grupper. En stor del desinformation har också förekommit genom tiderna för att helt enkelt censurera bort den del av historien som inte varit riktigt accepterad. Att Eslöv en gång var kulturnavet runt vilket allt roterade var, och är fortfarande, känsligt och icke önskvärd information i vissa kretsar.

Förr låg alltså Eslöv vid havet då en stor havsvik sträckte sig en god bit in i landet. På gamla foton kan man se hur det oerhört rika sociala livet och kulturlivet tedde sig i det ”gamla Eslöv”. Speciellt badlivet sommartid var mycket tätt.

Detta förklarar också en gång för alla fyrtornet i Eslöv och den talrika förekomsten av tall i Eslövstrakterna än idag. Det gamla fyrtornet kallas idag för ”Gamla vattentornet” (vilket ingick i ljuskonstprojektet SILOSILO hösten 2004). Många är de som genom åren har undrat vad ett fyrtorn gör i en inlandskommun, men det finns alltså en förklaring till detta. Det är inte så konstigt som det först verkar. Detta konstforskningsprojekt kommer också att visa att hela det nutida moderna och globala strandlivet, modelivet och kulturlivet har sitt ursprung i Eslöv.

Frånvaron av personporträtt i projektets berättelser beror inte på att det saknades profiler i Eslöv på den här tiden. Tvärtom fanns det ett persongalleri i kulturlivet som kunde räcka till hyllmeter av berättelser. Anledningen att de inte finns med här i större grad är snarast av utrymmesskäl, även om det i undantagsfall är av respekt och hänsyn till efterlevande. ARKIV DEL 2 liksom DEL 1 av inriktar sig i huvudsak på perioden från 1700-talets mitt till 1900-talets början.

Inneslutande mig i ärade allmänhetens hågkomst har jag äran teckna
Eslöv februari 2006

Fredrik Axwik

Eslöv by the Sea redovisat

Inledning

Det är nu allmänt bekant, efter tidigare presentationer (se ARKIV Del 1) av konstprojektets efterforskningar, kartfynd och dylikt, att kustlinjen förr tedde sig helt annorlunda och att havet gick ända in till Eslöv i en stor vik (Eslöfsbugten). Kustlinjen gick då in strax söder om Landskrona och bildade en långsträckt havsvik ända in till Eslövs stad. Dess sydliga mynning låg strax norr om där Malmö stad idag ligger. Allt norr om stationsområdet i Malmö befann sig då under vatten i den havsvik som alltså gick under namnet Eslöfsbugten.

Nära nog mitt i bukten låg en förhållandevis stor och trädbevuxen ö, där en omfattande stadsbebyggelse var belägen med gamla anor. Ön hette Lund och var med de stora lundarna och vidsträckta ängsmarkerna en välbesökt ö, berömd för sin utbildningsverksamhet. Ön lånade sitt namn även till staden belägen på densamma. Ön kallades också i folkmun lite skämtsamt för ”Eden” eftersom det var där Eslövs-apeln hittades - en dittills okänd vild äppelsort med osedvanligt saftiga och stora frukter. Eslövsapeln beskrevs faktiskt av Carl von Linné på dennes resa till Skåne.

Så sent som i slutet av 1800-talet bredde milsvida sandstränder ut sig utanför Eslöv, där det idag bara återfinns bördig åkermark. Fyren i Eslöv (det som sedermera blev kallat ”Gamla Vattentornet”) kom för övrigt till då en rädda muddrades för djupgående fartyg genom Eslöfsbugtens ökända sandrevlar. Detta var först och främst till för den då ökande danska sjötrafiken som bringade förnödenheter (främst billig öl och god pölse) och talrika badsugna turister under hela sommarhalvåret. Med tiden växte sig turistströmmarna starka också under vinterhalvåret.

Annorlunda klimat

Den annorlunda havssträckningen påverkade klimatet, i positiv riktning. Scania-halvön (Skåne) hade på den tiden längre somrar och kortare vintrar. Framförallt var det både varmare på somrarna och kallare på vintrarna än vad vi är vana vid idag.

För två hundra år sen istäcktes Eslövsbukten under längre tider på vinterhalvåret och även Öresund frös över helt och hållet med jämna mellanrum. Vintersporterna växte sig därmed starka, vilket också bidrog till att staden inte utarmades helt då sommargästerna åkte hem. Detta ledde istället till att sommargäster och andra kom tillbaka till Eslöv även på vintern och åtskilliga hade dubbelt boende och slog sig också ner och blev bofasta.

Vintersporterna i Eslöv

När hösten närmade sig åkte förstås många sommargäster hem, men med vinterns antåg kom istället vintergästerna. Trenden blev på längre sikt att sommargästerna blev bofasta eller återkom som vintergäster. Vintersporterna hade gott före i den skånska vintern under 1800-talet. Havets sträckning i den stora Eslövsbukten skapade riktigt varma och stabila somrar men också rejält kalla vintrar. Redan i december brukade bukten ligga istäckt och jämn som ett salsgolv.

Det var åtskilliga vintersporter som gladdde alla i Eslöv på den tiden. Skidor var stort, liksom isjakt och liknande såvida man inte föredrog lugnare aktiviteter som pimpelfiske eller friskare sporter, som vinterbad. Damerna i sällskapslivet dominerade i princip vintersporterna och höll sig väl framme i alla sammanhang. Bara curlingsporten hade manlig dominans på den tiden (vilket kanske kan förklaras med att äldre män knappast är kända för att anstränga sig i onödan).

Framförallt isjakt och issegling anordnades och stora tävlingar gick ofta runt ön Lund. Framförallt de kvinnliga studenterna på öns läroverk var väl representerade. Det fanns flera stora studentföreningar. Vid större utomhustävlingar ordnades storkök och man kokade den berömda ärtsoppan på skånska gula ärtor som odlades i stort omfång i Eslövstrakterna. I synnerhet gällde detta vid backhoppningstävlingar, i Eslöv har för all tid backhoppning blivit förknippad med Ärtsoppa. Därtill njöt man även starkare drycker, (uteslutande varm punsch) vilket än idag har ett gott fäste i Lunds studentikosa kretsar.

Sommarens stora simtävling hade en motsvarighet i vintersporterna. Det gick i Eslöv tre stora skridskotävlingar. En gick runt ön Lund, den andra gick ner till Malmö och den tredje var också den största, som gick över Öresund till Köpenhamn. Det fanns tre olika klasser att ställa upp i, långfärdsskridskor, issegling och isjakt. Flera världsrekord torde ha satts och stått sig ända fram till våra dagar. Tyvärr har dock bara enskilda resultat sparats, men av dom framgår att det gick väldigt fort. Det handlade dock inte om kontrollerade banåkningar och ingen var direkt intresserad heller av exakta tider. Omräknat till våra dagars distanser stod sig dock Eslövsborna väldigt bra.

Hästpolo på is

Hästaveln var (som tidigare berättats) omfattande i Eslöv vid denna tid och vintertid roade sig Eslövsryttarna med en lokalt uppfunnen hästsport. Ryttarna hade en lång klubba i ena handen och ridande på sina broddade springare skulle de sedan träffa en boll och skjuta iväg densamme i motståndarens målbur. På det viset spelade ryttarna i två lag mot varandra och denna sport har sedan fått fäste och levt vidare utomlands. Där, bla i England och Australien, blev den stor under namnet Hästpolo. I Eslöv kallades den kort och gott för "hästaboll". De fega och oroliga svenskarna tog naturligtvis aldrig sporten till sig men troligen ligger hästaboll till grund för både bandy och ishockey. När hästaveln så småningom flyttade till Flyinge dog sporten ut i Eslöv för att aldrig uppstå igen.

En annan klubbssport som tidigt slog i Eslöv var golfen som fick ett rejält fäste. Den var mycket populär över hela året, eller i alla fall så länge det var snö och isfritt. Hästpolon kan ha lånat drag från densamma, eller tvärtom. Som alltid är det svårt att avgöra vilket som var först, hönan eller ägget. På gamla kort kan man dock se att det svingades rejält med golfklubbarna redan på den tiden.

Kvinnorna i Eslöv

Om kvinnorna i Eslöv har det skrivits ofantligt mycket. De var vida berömda, inte minst för sin modemedvetenhet (se ARKIV Del 1). När kvinnor vid den här tiden i övriga riket hölls instängda och bevakade var situationen en helt annan i Eslöv. Liksom kvinnorna i Sparta en gång, promenerade Eslövskvinnorna obeslöjade på gatorna och åtnjöt en uppfostran som för svenskar framstod som mycket fri. De undervisades i musik och idrott, tilläts att åskåda nakna ynglingars tävlingar och uppträdde själv nästan nakna t.ex. i gymnastiska sammanhang och på stränderna (se vidare om strandmode ”Eslöv By The Sea Del 1”).

Annars gick kvinnorna ofta klädda i uppslitsade kjolar som lämnade benen väl synliga. Höga ämbetsmän i Stockholm ogillade detta högeligen, och man sade att man kanske hade kuvat männen i Eslöv, men näppeligen tämjt kvinnorna. De ansågs amprare till och med i jämförelse med andra skånska kvinnor och definitivt i jämförelse med de svenska damerna. Detta gällde även inom äktenskapet. Där kunde de för övrigt själv välja att ta sig en främmande herre, som bedömdes kunna skaffa goda barn åt familjen och staden. I näringslivet hade Eslövsborna långtgående inflytande och ekonomiskt var Eslöv oerhört utvecklat jämfört med resten av riket och huvudstaden. Huvudstaden var faktiskt ekonomiskt outvecklad och primitiv i jämförelse, vilket Stockholms invånare (liksom Spartanerna en gång), av någon anledning var mycket stolta över.

Diktare och författare

Eslövs kulturliv gav också utrymme för åtskilliga skalders av olika slag. Författare och diktare fann sig väl till rätta i Eslöv som bjöd på rik inspiration med sitt täta kulturliv. Åtskilliga kända författare jobbade tidvis i Eslöv och skapade här odödliga verk som levte fram till våra dagar. Fritiof Nilsson Piraten hade till exempel både sin morfar och morbror i staden, vilka båda lärde upp och inspirerade den sedermera mer kände författaren.

Frans G Bengtssons farbröder jobbade också i Eslöv på den tiden och utan deras värv hade lille Frans aldrig ens övervägt författaryrket. Det sägs att Frans höll på att bli mjölnardräng vilket kunde ha gjort honom till miljonär, men han slog sig istället i slang med studenter och konstnärer ute på ön Lund. Med farbrödernas (enligt faderns tyckande, dåliga) inflytande blev han så småningom en firad författare själv.

En skald av utländsk härkomst som blev mäkta populär för sina underfundiga och lustiga visor var en holländare som bodde i Eslöv. Han kallades för ”den flyende Holländaren” efter ett antal mindre smickrande faderskapsmål. Egentligen var han född i Eslöv, men hade hela sitt vuxna liv inbillat folk att han kom från Holland. Osäkert varför, men troligen för att få lättare att träffa kvinnor. Det sägs att han faktiskt flyttade till Holland på gamla dar och gifte sig vid 83 års ålder med en tjugusig dam i 20-årsåldern. Han startade tillverkning av den skånska toffeln i Holland där skodonet slog väl ut. Han sägs också ha byggt den första väderkvarnen i Holland efter en populär modell ifrån Eslöv. Mannen bar namnet Vresvik efter sin farfars far som tydligen hade ett mycket dåligt ölsinne.

Musik

Musiken fick tidigt fäste i Eslöv och flera lokala band var väldigt populära. Det berättas att man ofta var först med nya musikstilar innan de fick spridning i övriga riket. Eslöv var på den tiden ett slags New Orleans när det gällde den levande musiken. Både Jazz, Blues och Boogiewoogie sägs ha frodats och utvecklats i Eslöv långt innan man ens hört orden i Stockholm. På gamla bevarade bilder finns de unga gossarna som plockade upp de utländska influenserna och som blev fullständiga virtuoser inom sina respektive musikstilar.

Tyvärr finns inga bevarade inspelningar kvar från den tiden och Stadsmuseet i Eslöv efterlyser eventuella privata samlingar eller objekt som kan få plats (eller åtminstone dokumenteras) i arkiven. Än idag lever dock traditionerna med lokala band i Eslöv, också med musikstilar som kanske inte vunnit gehör i de bredare folklagen, där istället slätstruken svensk dansbandsmusik ofattbart nog fortfarande dominerar. Längesedan är de anrika jazzklubbarna väck, de bejublade bluesklubbarna nedlagda och de svängande boogie-woogie ställena bortglömda. Det är en musikalisk tragedi och etnisk kontaminering utan motstycke.

Vinterbadare

Eslöv var först och främst känt för sitt friska badliv på somrarna. Med tiden kom också vinterbadet att bli lika känt. Kallbadhuset hade på vintern uppsågade vakar där hugade doppade sig under hela dagarna. Det var också här som bastubadet i Skåne tidigt fick fotfäste. En känd snickare i staden, Nils Tyl, gjorde sig en karriär som bastukonstruktör. Han var en inbiten vinterbadare och konstruerade själv flera olika vedeldade bastuaggregat.

Utan Nils innovationer hade bastubadandet knappast varit vad det är idag i Sverige. Nils hade spenderat en hel del tid i Finland i sin ungdom och hans stora bastupassion är lätt att spåra till den finländska traditionen. När sen trenden var på nedåtgående i Eslöv flyttade Nils norrut med hela verksamheten. Han slog sig ner utanför Halmstad (Tylösand) och anpassade namnet till lokala förhållanden. Han startade en tillverkning som utvecklats vidare och Tylö Bastu är idag ett världskänt fenomen.

Förutom sina vedeldade bastuaggregat gjorde sig Nils också en förmögenhet på grillar. Han var själv en utmärkt grillkock och enligt arkivuppgifter lämnade han åtskilliga recept efter sig. Ett av de mer kända var ”Gris á la Malta”. Enligt något oklara uppgifter ska det ha varit en lokalt mycket uppskattad delikatess, speciellt runt juletid. Influenser från den danska ”Fleskestej” kan anas. Det är osäkert vilka band gillmästaren hade med Malta. Kanske hade han rest själv, eller haft någon i sin bekantskapskrets som varit där. Det är osäkert vilka kulturella utbyten det fanns mellan Eslöv och Medelhavsregionen vid den här tiden, utom i några enstaka fall.

Napoleons syster

Det berättas att en ung fransk kvinna. Mycket tillbakadragen, mycket vacker och mycket världsvan en dag anlände till Eslöv i häst och vagn. Detta var ingen omöjlighet i nådens år 1810 men det var trots allt ganska ovanligt. Det visade sig att damen i fråga tänkte slå sig ner i den vid den tiden snabbt blomstrande staden. Eslöv växte och kvinnan blev snart bara en i raden av inflyttade utlänningar.

Hon blev med tiden känd i staden som ”fransyskan” och det sägs att stadens slaktare var så förtjust i henne att hon alltid fick dom bästa delarna av köttet. Detta förargade stadens andra vackra kvinnor förstås som kände sig åsidosatta. Som en ekivok detalj kan berättas att slaktaren sägs ha döpt en speciell del av nötkreaturet (låret) till ”fransyska” efter denna kvinna.

Även stadens bagare sägs ha inspirerats av denna exotiska kvinna och komponerat en alldeles speciell skapelse av bland annat smördeg och vinbärsgelé. Den blev med tiden känds som Napoleon-bakelse, vilket sägs ha väckt en del munterhet hos den ljuva damen.

Med tiden blev mer och mer känt om denna kvinna, då hon trots allt inte drog sig helt tillbaka från det sociala livet. Det berättades i staden att hon var en syster till den (ö)kände franske kejsaren och därmed stod hon givetvis högt i kurs på diverse bjudningar, då staden ännu inte dragit till sig allt för mycket utländsk adel. Det ryktades också att den franske Kejsaren skulle ha för avsikt att slå sig ner vid havet i Eslöv med sin syster då denna stod honom väldigt nära. Avsikten skulle vara en slags pensionering, vilket inte var vanligt i Sverige vid denna tiden, men dock kunde de flesta tänka sig detta begrepp.

Enligt somliga källor var det aldrig fråga om Napoleons syster utan snarare en väl bevarad hemlig älskarinna. En syster bryr sig inte så många om men en älskarinna skulle dra mer, och oönskad sådan, uppmärksamhet till sig. Det sägs faktiskt att Napoleon själv var och hälsade på den unga damen vid ett antal tillfällen. Tanken svindlar när man tänker på att denne lille krigiske man skulle ha trampat över Eslövs torg en gång för snart 200 år sedan. Tanken svindlar ytterligare om man betänker att släktträdet kan ha förgreningar i Eslöv av idag. Kanske trampar fortfarande ättlingar till Napoleon Eslövs trottoarer?

Napoleon som var en viril man sägs dessutom ha haft en affär med en lokal kvinna som vunnit hans hjärta. Enligt obekräftade källor skulle dessutom detta ha lett till ett utomäktenskapligt barn. I så fall skulle det kunna betyda att vi i Eslöv än idag faktiskt kan ha ättlingar, även med mer Eslövskt påbrå, i rakt nedstigande led från Napoleon Bonaparte, kejsaren av Frankrike.

Slussar och vattenfall

Innan havet drog sig tillbaka och innan landhöjningen satte in hade man strax utanför staden både imponerande vattenfall och en av sjöfrakten mycket uppskattad slussanläggning. Kävlingeån löpte då i ett något nordligare lopp än idag och hade ett fall på tio meter över 125 meters längd. Tack vare slussarna kunde stora mängder spannmål och dylikt fraktas fram snabbt och effektivt. Fallen drog varje år tusentals turister som ville beskåda naturens otyglade krafter och verkade som en magnet på förälskade och nygifta. Ett stort lyxhotell för smekmånads-par låg i nära anslutning till fallen.

Slussarna i Eslöv grundades först av Polhem, men som på andra ställen i landet lyckades han aldrig riktigt slutföra arbetet. Men då han höll på var det Nordens största slussbygge och gick utmed nuvarande Kanalgatan, därav namnet. Polhem hade en lite annorlunda grundtanke och byggde allting i trä, som en akvedukt i trä. Den plockades sedermera ner då Polhem gav projektet tappt. Man brukar istället räkna Nils Ericson som anläggare av Eslövs slussar. Som trettonåring väckte Nils och hans bror uppmärksamhet som ritare och sattes i "kanalskola" av Baltzar von Platen. Tre år senare anställdes Nils som nivellör (slusskonstruktör).

Sedermera blev han arbetschef vid kanalbygget Göta Kanal och samma år (1824) avslutade han slussbygget i Eslöv, vilket blev hans karriärs absoluta höjdpunkt, eftersom han lyckades där Polhem hade misslyckats hundra år tidigare. Nils fortsatte sitt värv och blev vid 28 år gammal övermekanikus. 1833 gifte han sig med grevedottern Schwerin. Året efter eldhärjades Lund och Nils kallades till Skåne för att upprätta en ny stadsplan. Under 20 år följde flera stora vattenbyggnationer, bl.a. Säftekanal, Stockholm sluss, Saima Kanal i Finland, Skeppsbrokajen i Stockholm.

1851 upphöjdes Nils Ericsson till Överste och fyra år senare adlades han. Samma år slog han sig till ro på en stor gård utanför Eslöv han köpt några år tidigare. Vilan blev inte långvarig då han tillfrågades om att leda jobbet med de nya stambanorna för järnvägarna. Nils tackade nej, men efter att kungen kallat honom till sig ändrade han sig. När västra stambanan var färdig 1862 avgick han med den största pension som dittills tilldelats en svensk. Som pensionär upprättade han en ny stadsplan för Eslöv och hjälpte sin son Werner med byggandet av Dalslands kanal. Det var Nils som konstruerade den berömda akvedukten i Håverud. 1871 slutade han sina dagar som överste, friherre och godsägare vid 69 års ålder.

Slussarna i Eslöv gick ett mindre ädelt slut till mötes. När landhöjningen satte in bleknade snabbt fallen och försvann, slussarna spelade ut sin roll. Platsen övergavs och förföll. Byggmaterialet, som för övrigt var förstklassigt, försvann bit för bit. Stenen användes av traktens invånare till bl.a. trappsteg, husgrunder, jordkällare, brobyggen. Det berättas att den stora stentavla som bar kungens och Nils namn och angav byggår slutade sina dagar under en stor öppen spis på ett av Eslövs slott. Virket återanvändes som slottsportar, takstolar, bjälklag o.dyl.

Det stora dammbygget

Under tiden då det magnifika vattenfallet brusade startade ett gäng entusiaster en omfattande plan för att dämna upp fallet och skaffa kraft till staden och dess omgivningar. Polhem hade redan gjort sina föga lyckosamma slussförsök men detta avskräckte icke. Ett gigantiskt fördämningsjobb inleddes under vinterhalvåret då vattenståndet var lågt. En arbetsstyrka på 275 man arbetade i skift dygnet runt. Arbetet var mycket nära att lyckas men tog en ände med förskräckelse.

Det berättas att en dag när bygget närmade sig sitt slut och man hade lyckats skära av hela fallfåran och lät överskottet gå i den gamla slussfåran, hände det som inte fick hända. Enligt samtida källor berättas att ett skarpt ljud, ungefär som en pisksnärt eller ett gevärsskott hördes och sedan rännade hela fördämningen med ett öronbedövande brak. Allt man hade byggt upp revs sönder på några få ögonblick. Den väldiga träkonstruktionen brast som ett gammalt tygstycke och det nyss avskurna vattnet dundrade åter fram i fallfåran. På en minut var fem månaders arbete fullständigt bortsköljt och ödelagt.

Turligt nog omkom inte en enda arbetare. Det hela hände på lunchrasten och den ende som befann sig på platsen hann sätta sig i säkerhet med hjälp av en stege. Hade det hänt bara tio minuter tidigare hade förmodligen hela arbetslaget på 275 man omkommit omedelbart då skiftbytet just hade gjorts då båda skiften jobbade parallellt under det att man skiftade.

Skytte och vapen

Eslöv var tidigt berömt för sina skarpskyttar. Staden hade flera skytteföreningar och namn som "Skytteskogen" lever fortfarande kvar i stan, även om skyttebanorna försvunnit för länge sedan. När mynningsladdare konkurrerades ut av nyare uppfinningar stod Eslöv på sin höjdpunkt som skyttefäste. Staden hade fler tävlande skarpskyttar än någon annan stans i riket. Flera namn var välkända för allmänheten och det anordnades både tävlingar och uppvisning med jämna mellanrum i Eslöv. Många av dem mer framgångsrika tävlingsskyttarna turnerade runt både inom och utom landet för.

Det berättas att Eslövssonen Edvin Kjellson gifte sig och slog sig ner, i den på den tiden ganska vilda västern. Edvin angliciserade sitt efternamn när han kom till Amerika och bytte till "Chester" eftersom amerikanerna hade svårt att uttala "Kjellson". Han byggde upp en vapensmedja i Corpus Christi, Texas och gjorde sig snabbt berömd på en uppfinning han gjort hemma i Eslöv. Det var revolvern, som hade roterande magasin och plats för sex skott.

Edvin hade också en bror (Kjell) som stannat kvar hemma i Eslöv. Kjell Kjellson hade också en vapensmedja. Bröderna Kjellsons korrespondens var omfattande och behandlade inte bara skvaller och nyheter från de båda länderna men också utbytande av tankar och idéer rörande skytte och vapen. Brodern Edvin som slagit sig ner i Texas hade stor framgång med sina revolverar. Vid ett tillfälle beklagade sig Edvin för brodern att han inte kunde hitta på en motsvarande succé bland gevär som han fått med revolvern. Brodern i Eslöv skickade honom då ett förslag som han hade ritat hemma i Eslöv. Med små modifieringar blev geväret tillverkat borta i Texas.

I Sverige hade det inte funnits nåt intresse av vapnet, men i Texas togs det emot med öppna armar. Det var ett relativt kort gevär med en s.k. "bygelrepeter" och kunde skjuta flera skott i snabb följd - med lite träning. Geväret blev en sådan succé att det döptes efter sin upphovsman. Edvin Chester kallades för övrigt helt felaktigt för "Ed Winchester", så geväret fick följaktligen namnet "Winchester". Både revolvern och Winchester-geväret, fick en given plats i skapandet av en ny kontinent på andra sidan Atlanten. Att båda vapnen hade sitt ursprung i Eslöv är nog mindre bekant.

Simhoppare på skidor

På vintern drog Eslövs simhoppare på sig skidorna och gav sig upp i sitt egenhändigt förfärdigade skidtorrn. Därifrån utövade de backhoppning, vid en tid då detta inte förekom i resten av världen. Det sägs att en sydtysk vinterturist tog med sig sporten hem till Bayern där den snabbt spred sig över alperna och fick stora genomslag i både Schweiz och Österrike. De kunde inte förlika sig med vinterns relativa tystnad och lugn. De ville känna luft under vingarna.

Troligen var det även Eslövs skidhoppare som utvecklade det som idag kallas för freestyle (dvs skidhopp med diverse volter, skruvar o.dyl.). Så kallad "half-pipe" som för övrigt är aktuellt i Vinter OS i Turin, kan nog också sägas härstamma från backhoppningen, så även där kan man säga att Eslöv haft ett finger med i spelet. Backhopparna åtnjöt en viss kultstatus som vildhjärnor och självmordskandidater. Inte många kunde tänka sig att spanna ett par trälaggar på fötterna och kasta sig huvudstupa utför ett brant hopptorn för att flyga fram i luften som en glada.

Backhoppningstävlingarna var en enorm publikmagnet och gjorde också sitt till för att öka på hopparnas kultstatus. Det berättas att folk gick man ur huse för att beskåda dessa skidgalningar. Speciellt nyårsdagens tävlingar var ytterligt välbesökta. Det blev tradition att tävla på årets första dag. Vid alla backhoppningstävlingar serverades Ärtsoppa ur rykande grytor. Det blev starkt förknippat med backhoppning och det serverades också rikligt med punsch (bland publiken). Pannkakor i sammanhanget är en uppfinning av senare datum, men inte desto mindre populärt för det.

OS i Eslöv

Det var faktiskt inte långt ifrån att en av de vildare idéerna som sett dagens ljus i Eslöv verkligen slog igenom. Den 4:e december 1911 visades nämligen en modell av en tänkt olympiastadion upp för en samlad och nyfiken OS-kommitté. Det fanns ett detaljerat kompendium speciellt framtaget som presenterade Eslövs förslag för ett OS i staden. Rotaryföreningen i Eslöv låg bakom förslaget och var uppbackade av en enig kommunalfullmäktige samt alla Eslövs invånare. Man hävdade förstås sina befintliga faciliteter som kallbadhus, ridanläggningar och liknande. Till sist föll det på målnöret och besvikna röster hävdade mygel och röstfiske bland konkurrenterna. Det kan visserligen ha förekommit mutor, och till och med förslagsstöld, men Eslövere är inte kända för att lipa över spilld mjölk.

När Stockholm knep åt sig uppdraget var ingen förvånad att det inte gick bättre med arrangemangen än det gjorde. Flera tävlingar spårade helt ur, t.ex. brottningsfinalen bara för att nämna ett västgötaklimax. Konservfabrikören Ahlgren från Malmö och finländaren Böhling möttes i finalen, båda dittills tämligen obesegrade. Efter nio timmar, då kämparna var helt utmattade och därtill sönderbrända av den glödande solen, bestämde tävlingsjuryn att den skulle vinna som kunde trycka ner den andra på mattan. Ingen av titanerna lyckades med detta. Då bestämdes det att den som kunde knuffa av motståndaren från mattan skulle få guldmedaljen. Ingen av de utpumpade giganterna orkade dock genomföra ens en sådan modifierad mattstrid. Slutligen förklarades kampen oavgjord och de fick varsin silvermedalj (!). Till och med olympiadens högste funktionär, General Viktor Balck, tyckte att de åtminstone borde fått varsin halva av guldmedaljen.

Senare försvann dessutom en Japansk maratonlöpare, ovanpå allt iförd en rock från en bankkamrer Petré, men vi ska inte strö salt i såren genom att fortsätta uppräknigen av misslyckande.

Fotnot: Japanen som försvann dök upp 55 år senare. Det uppdagades då att han svimfärdig hade brutit loppet i en villaträdgård där han togs emot av bankkamrer Petré och fick ett glas saft av dennes son. Efter en timme hade han hämtat sig så pass att han tog tåget tillbaka till Stockholm och diskret tog in på hotell. Därifrån tog han sig sedan med båt via Marseille tillbaka till Japan. (Om rocken återlämnades är osäkert). Som förklaring till sitt brytande av tävlingen hävdade han den fruktansvärda hettan. Knappt hälften av löparna hade orkat springa hela sträckan. Dessutom sprang alla så fort i början att japanen hade haft svårt att hinna med. Hans egen takt var lugnare och långsammare. Han fortsatte dock att springa och utbildade också löpare efter sin hemkomst till Japan. Han deltog faktiskt i två olympiader till, Antwerpen och Paris. I Antwerpen kom han i mål på 16:e plats.

Världsberömda polarforskare i Eslöv

Den världsberömde norske polarforskaren Roald Amundsen var väl känd i Eslöv. Han och hans expeditionsmedlemmar tillbringade flera vintrar i träningsläger i trakterna runt Eslöv. Det berättas att de testade olika slags boende ute på Eslövsbuktens ismassor. Närheten till det öppna vattnet och de iskalla vintrarna gjorde platsen idealisk ur Amundsens synvinkel. Här undervisades männen av Eslövsbor bl.a. i längdskidåkning och långfärdsskridsko samt att köra med hundspann.

Den som drog Amundsen till Eslöv om vintrarna var en annan namnkunnig norrman, nämligen Fridtjof Nansen. Denne norske upptäcktsresande, oceanograf och diplomat (far till Odd Nansen) var liksom många andra kända eller på annat sätt välbeställda norrmän på besök i Eslöv sommar som vinter. Nansen gjorde för övrigt sin första resa 1882 till vattnen runt Grönland. Senare förvånade han hela världen när han 1888 – 1889 tog sig över öns inlandsis på skidor från östkusten till västkusten.

Amundsen som var en noggrann man hade tagit lärdom av sin store hjälte och föregångsman Nansen som varit på Grönland. Amundsen fick lära sig av Nansen som studerade eskimåerna och deras sätt att leva och ta sig fram på isen. Både Nansen och Amundsen kunde till sin förvåning konstatera att detta var lika utbrett i Eslöv vintertid som på Grönland. Polarforskarna gjorde stora ögon när de såg att till och med bland Eslövs barn var hundspann vanligt och att de flesta började vid späd ålder. Postgången sköttes ibland på skridskor med draghjälp av hund, vilket också trollband polarforskarna. Polarforskarna fick också bekanta sig med ren-sulky, vilket var vanligt i Eslöv på vintrarna.

Amundsen gjorde en kometkarriär och började redan som 15-åring. Han var sedan förste man både på nordpolen och sydpolen (han flög över nordpolen och tog sig med hundspann till sydpolen). Innan dess hade han utforskat både nordostpassagen och nordvästpassagen, passagerna norr om nordamerikanska och asiatiska kontinenterna, något som dittills ansetts omöjligt.

1893 seglade han med skeppet ”Fram” norrut som var speciell byggd för ishavet. Det var tänkt att skeppet skulle frysa fast och driva med isen till nordpolen. Hela resan tog tre år. När det blev klart att skeppet inte kunde nå polen lämnade Nansen tillsammans med Hjalmar Johansen fartyget. De tog sej fram till fots och nådde en punkt som var ganska nära nordpolen. Bägge männen blev tvungen att övervintra på isen med hjälp av valross- och isbjörnkött. I närheten av Franz Joseph Land hittade de en brittisk expedition och med deras hjälp var de snabbt hemma.

Nansen blev för övrigt professor på universiteten i Christiania (nuvarande Oslo) och norsk ambassadör i London från 1906 till 1908. Efter första världskriget var han funktionär i Nationernas förbund och ansvarig för flyktingsfrågor. För sitt arbete där fick han 1922 Nobels fredspris.

På motorcykel över isen

Ett vådligt äventyr gjorde en av stans mer våghalsiga motorcyklister en speciellt sträng vinter. Han gjorde det ingen annan tidigare knappast drömt om, han körde på motorcykel runt hela ön Lund. Efter turen runt Lund fick han blodad tand och begav sig norrut mot Landskrona därifrån han sedan han tankat fullt begav sig rakt söderut mot Malmö. Den våghalsige motorcykelåkaren berättade sedan hur isen legat spegelblank och jämn, så jämn att han kunde hålla god fart utan problem. Troligen har han inte kört så fort varken förr eller senare. Han berättade vidare att det var 3-4 meter höga isvallar vilka han kört parallellt med utmed öppet vatten längs med Öresund. Han hade stannat vid ett tillfälle och bestigit isvallarna för att betrakta Köpenhamn på andra sidan sundet. Lyckligtvis gick den vådliga färden väl och han återfann fast mark under däcken när han kom iland igen utanför Eslöv.

Isflaket som brast

Helgerna brukade dra stora folkmassor ut på isen under vintertid. Det var ofta folk som promenerade, åkte skridsko, pimpelfiskade, vinterbadade och dylikt. Det berättas att ett gäng sportfiskare en helg i slutet av februari hade vågat sig så långt ut till havs att de inte ens såg land längre. En ögonvitnesskildring berättar: ”Vid pass kaffedags drog vi oss samman för att inmundiga medhavd skaffning, samt för att dryfta dagens fångster. De flesta av oss hade redan packat upp och satt ner i en stor klunga för att samspråkas och umgås i glada vänners lag, när en otrevlig skiftning i isen blev uppenbar.

För ett par ögonblick tycktes världen stanna upp, sedan hördes ett brak som lät som ett blixtnedslag, rännande fram genom isen. Knallen var mycket märkbar och lågfrekvent samtidigt som den hade en åtföljande diskant signatur. Alla såg undrande och fasansfyllda på varandra och ingen ville säga något. Någon i gruppen slängde ut sig en fråga om vad det kunde vara. Snart var diskussionen igång och de flesta var överens om att det var ett brott i isen. Rasten fylldes av frågeställningar och snart skickades en skinnare ut på rekognosering. Då de flämtande återvände kunde de bekräfta alla uttalade värsta farhågor. Isen hade spruckit och vi befann oss nu avskilda från fast is.”

Folket som befann sig innanför bristningen insåg snart att det var fara på färde. Det skickades snabba folk i land för att kabla ut nyheten om det brustna flaket och de förmodade strandsatta där ute. På ett par timmar hade man fått fram båtar på medar och ett stort antal Vikvaktare (under sommartid arbetande livräddare) som styrde räddningsbåtarna mot den snabbt växande vaken mellan flak och fastlandsis. Innan mörkrets inbrott hade man lyckats få alla på flaket i båtarna och börjat återtåget mot fastare grund. Det var sammanlagt 75 personer som mangrant räddades från det stora isflaket. Isflaket beräknades vara cirka 50 tunnland stort och somliga påstod efteråt att det var ett under att ingen förolyckats under äventyret.

En flotte på Atlanten

Eslövssonen Albert Julius Nilsson (känd som A.J.) var en Världsomseglare som var otroligt känd. Hemma i Eslöv var han förstås känd av alla, men även runt om i världen visste folk vem denna globetrotter var och vart han kom ifrån. Han hade rykte om sig att vara modig och dristig men var också en världsvan sjöman och resenär som gjorde sig många bekantskaper runt hela världen. Såväl statsmän som kände till denne store man från Eslöv. Som jämförelse kan man ta Thor Heyerdal, som också inspirerats i sina strapatser av Eslövssonen A.J. Den bereste djuphavsseglaren hade trots alla sina världsomseglingar sitt allra vådligaste äventyr nästan hemmavid då han gick över Atlanten på sin sista seglats.

Albert Julius Nilsson befann sig på sin sista resa innan han skulle pensionera sig och hamnade utanför ”spärren” (minering) när det stora kriget bröt ut. Han hade gått många turer med amerikanska Röda Korsfartyg och A.J. hamnade på ett lastfartyg som gick med krigskontraband från USA. Det var i början av december och konvojerna samlades efter givna hemliga order ute på Atlanten där engelska jagare tog hand om konvojerna och patrullerade ytterkanterna av konvojen. Båtarna skiftades om att gå inne i konvojen och ute längs kanten, som förstås var den farligaste platsen. Ju närmare England man kom, desto fler båtar sänktes av de tyska ubåtarna.

A.J. befann sig ute på däck strax innan läggdags och lättade på blåsan, då en öronbedövande smäll drabbade honom. Han förstod att de var träffade av en torped och fick en fruktansvärd känsla av övergivenhet och rädsla. Tungt lastad av järnmalm som båten var sjönk den omedelbart. På däck låg lösa räddningsflottor sammansurrade av grova stockar. Fortast möjligt gällde det att söka reda på den närmaste och kliva upp. Nilsson visste att det gällde sekunder. Flotten fastnade och följde med i djupet innan den flöt upp till ytan som en sävlig kork. En hård stormvind tog tag i flotten och än stod den rakt upp mot himlen, än bar det ner i en djup dalgång. Snöbyarna avlöste varandra. Mörkret var kompakt och ingenting av konvojen syntes. Nilsson spejade ut i mörkret där han plötsligt hörde rop på hjälp. Han visste knappt hur det gick till men plötsligt var de flera stycken på flotten. De var genomvåta och med de sista krafterna nyttjade till bristningsgränsen för att hålla sig kvar på den primitiva flotten. Att de överhuvudtaget fick uppleva nästkommande dag är nästan omöjligt att förstå.

Nödproviant ombord innehöll lite mat och ett fotogenkök. Männen försökte få eld på fotogenköket. Men det var så idiotiskt konstruerat, att för att kunna vrida en ratt måste en liten sprint först sättas in. Att göra detta med halvt bortdomnade fingrar visade sig omöjligt, och till slut tappades köket i sjön. De tyckte sig se en konvoj långt borta och försökte påkalla deras uppmärksamhet med sina nödraketer. Men de hade ingenting att fästa raketerna i. En dunk med fotogen fick i all hast tjänstgöra som fäste för raketerna. Det bar sig så illa att den följde med ett stycke och hamnade i sjön. De hade till sist bara en raket kvar och de hade ännu inte blivit observerade. De var desperata och missmodiga men Nilsson tog resolut en kavaj, doppade den i sjön och virade den om sin hand och arm. Stående upp tände han deras sista hopp, raketerna gick till väders och A.J. blev illa bränd på hela armen och handen. Förutom allt annat elände fick han utstå

svåra smärtor från brännsåren. Konvojen var försvunnen, och innerst inne gjorde de sig nog inga illusioner om att bli upptagna på någon båt. Den påföljande natten blev inte mycket sagt mellan olyckskamraterna, de satt eller låg nästan apatiska. Det blev ännu en svår natt med snöbyar och hård vind.

A.J. Nilsson vaknade så sakteliga till liv men det tog lång tid. Han tyckte sig ligga i en säng, och det gjorde han också - ombord på en engelsk jagare. Hans kamrater var döda fick han veta. De hade frusit ihjäl under de tre dyggen på flotten. Nilsson landsattes så småningom i Aberdeen. Svenskarna hade en flyglinje som blivit lovad fri lejd av tyskarna. Denna trafikerades av svenska Röda Korsflyget och det blev ordnat plats för Nilsson på ett av dessa. Natten efter att Albert Julius Nilsson lämnat Aberdeen genomförde tyskarna en av sina flygräder. Hundratals tyska bombplan svepte in i våg efter våg över den försvarslösa staden och vräkte ner tiotusentals ton bomber under hela natten. Som genom ett under slapp A.J. undan helvetet med livet i behåll.

Tornet som aldrig blev uppfört

Kommunalfullmäktige kokade av upphetsning sommaren 1885. Staden bubblade av rykten. En offentlig utsmyckning i världsklass skulle uppföras vid torget i Eslöv och det hela tog sig formen av en designtävling. Förslag strömmade in från hela landet och även till stor del från utlandet. Att få uppdraget i Eslöv (By The Sea) innebar förstås en enorm prestige. Talrika och namnkunniga var de som lämnade in förslag för stadens styrande att begrunda.

En välbärgad sommargäst hade lämnat in ett förbluffande förslag som tog alla på sängen. Detta var förstås det förslag som skulle väljas och utses som vinnare. Men ingen begrep sig på den utländske sommargästen som bara talade franska. Men hans konstruktions storhet var inte att ta miste på. Sommargästen var en fransk arkitekt och hette Stéphen Sauvestre. När detaljerna blev kända häpnade tävlingskommittén över förslaget omfång. Att bygga ett 300 meter högt torn mitt i Eslöv var både djärvt och absurt. Övertygelsen började vackla när man fick klart för sig att det skulle krävas 12 000 järnbalkar och 2,5 miljoner nitar. Hade man missförstått förslagsställaren?

Herr Sauvestre stod på sig och uppfattade troligen frågorna som smått infantila. Naturligtvis hade han menat exakt vad han föreslog - totalvikten skulle hamna på cirka 10 000 ton och bara färgen skulle väga 50 ton. Förstod staden inte dess enorma värde kunde herr Sauvestre dra tillbaka förslaget, trots att han vunnit. Fullmäktige kände sig pressade och förvirrade av den utländske vinnarens nonchalanta attityd.

Efter att ärendet dragits i långbänk tröttnade herr Sauvestre och tog med sig förslaget hem till Frankrike då sommaren var över. Det är osäkert om tävlingen någonsin genererade något vinnande alternativ i Eslöv. Här kunde sagan vara all men arkitekten inledde ett samarbete med tre ingenjörer efter hemkomsten till Paris. De två av de tre som hjälpte honom är kanske inte så bekanta, ingenjörerna Emile Nouguier och Maurice Koechlin, men den tredje personen kom att spela en nyckelroll och fick Paris att anta deras förslag två år senare.

Det tog nästan tre år att färdigställa arkitektens torn, och det fanns tunga namn som protesterade hårt mot dess uppförande. Det var flera framstående konstnärer, författare och andra inflytelserika kulturarbetare i Paris vid den tiden. Men tornet stod till slut färdigt 1889. Tornet fick agera pampig entré till världsutställningen *Exposition Universelle* som anordnades 1889 för att fira hundraårsjubiléet av den Franska Revolutionen. Den tredje ingenjören hette Gustave Eiffel.

Senapsbaronen på Fredriksro

En glad järnvägsbyggare kom en dag hem till Eslöv från fjärran land och upptäckte till sin förvåning att saker och ting hade förändrats radikalt sen han reste sin kos många år tidigare. Istället för en blomstrande strandkultur låg kilometersvis med slammiga torkande fält där havet dragit sig tillbaka. ?? Marken köptes för en struntsumma och planer började smidas. En gård började byggas och döptes till Fredriksro. Andrew Fredriksson hade angliciserat sitt förnamn (Axel) då han for till det stora landet i väst och hade med sig det nya namnet tillbaka liksom en rejäl intjänad hacka.

När han köpt upp en massa billig ”värdelös” mark tittade han sig omkring för att avgöra vilken gröda som kunde tänkas vara lämplig. Folk i allmänhet skakade bara på huvudet åt tokerierna och ansåg att han nog tappat en skruv ”över där”. Omgående fastnade han för en gammal kulturväxt i landskapet. Senap. Och det visade sig vara ett lyckoskott, för aldrig har väl sådana senapsplanter skådats som på Fredriksro. Efter ett par säsonger stod det klart att gården hade de frodigaste fälten som någonsin skådats och skördarna började bli avsevärda. Maskiner och utrustningar som aldrig skådats i landet förut skeppades över från ”Amerikat” och gick på järnväg fram till Eslövs nyanlagda järnvägsknut. Gigantiska trälårar forslades sedan till Fredriksro med häst och vagn av Andrew själv. Skördetröskor hade ingen hört talas om förut.

Istället för att sälja sin skörd förädlade han den själv och ganska snart hade han ett mindre imperium till sitt förfogande. Det som sedermera blev känt som ”Druvan” i Eslöv producerade senap i oanade mängder och Andrews förmögenhet växte sig allt större. Han som börjat med två tomma händer som rallare ”på andra sidan pölen” kom tillbaka hem till Eslöv som inte längre var ”by the Sea” och blev gårdsägare och kallades så småningom för Senapsbaronen. Han gjorde den skånska senapen känd för hela landet, gav entreprenadskapet ett ansikte och satte Eslöv på kartan. Från att ha varit känd som ett resmål och semesterort blev nu Eslöv istället känt för sin storskaliga odling över en stor del av kontinenten och framförallt i resten av riket. Snabbt var det många som följde Andrew Fredrikssons exempel och startade små gårdar. De växte upp som svampar ut jorden i bokstavligen mening. På mindre än 10 år hade 45 nya gårdar etablerats runt om i Eslöv.

Andrew var en smula excentrisk och hade tagit med en puma hem från Amerika. Det var alltså ett så kallat bergslejon och då den kom till Eslöv växte den snabbt från en liten pumaunge till ett fullvuxet bergslejon. Andrew sågs ofta gå runt i stan med puman i koppel. De flesta korsade vägen istället för att möta honom, även om puman var ytterligt beskedlig. Det finns åtskilliga historier bevarade som handlar om ”Senapsbaronens lejon”. En mindre lyckosam inbrottstjuv bytte helt bana efter att ha stått öga mot öga med lejonet vid ett misslyckat inbrottsförsök. Han kände inte till den beryktade puman och blev sedan kantor i stadens kyrka och blev så småningom en rättskaffens herre som biktade sig ofta. Andrew gifte sig så småningom och startade familj. Hans senapsimperium lever vidare och är idag ett stort internationellt livsmedelsföretag som bidrar till forskningsvärlden genom frikostiga stipendier.

När havet ersattes av slätt

Som tidigare berättats (Del 1 av ARKIV – Eslöv BY The Sea) hade havet slutligen dragit sig tillbaka så långt vid 1900-talets början att dagens Skånska kustlinje började göra sig påmind. Därmed var också Eslövs saga som badort all. Allt längs gamla kustlinjen var träskliknande marker som snabbt torkade upp. Den gamla havsbotten visade sig dock mycket lämplig för åkerbruk och strandlivet ersattes av jordbruksliv. Det var ingen slump att Eslöv fick ett av landets spannmålsmagasin (s.k. Lagerhus) eftersom staden plötsligt fann sig omgärdad av nyvunnen ypperligt bördig åkermark.

Vattnets tillbakadragande saknade ingalunda dramatik. Man kan tro att det gick långsamt men med normala mått gick det svindlande fort. Troligen fanns det en tröskeffekt i botten som gjorde att igenslamning och tilltagande landhöjning samverkade och accelererade förloppet. Kusten blev snabbt långgrund och dyg och på mindre än ett decennium var katastrofen ett faktum. På vissa ställen fick man med årstiderna ett slags tidvatten och där var det en dramatisk svängning då havet helt enkelt en vår aldrig återvände. Det berättas om åtskilliga fartyg som aldrig fick vatten under kölen igen utan gick ett torrt öde till mötes på torra land. I mitten av 1910-talet sägs de sista vraken ha huggits upp som ved då man gick mot bistra tider i och med första världskrigets framfart på kontinenten.

Den enda kvarvarande vattenkroppen i staden var det som idag kallas för Trollsjön och dit flockades massor av folk under sommarmånaderna. Även så sent som på 1960-talet var bad där vanligt och jag har fått berättat för mig, hur jag som liten 2-årig parvel doppade mina fötter i Trollsjöns vattenbryn. Redan på den tiden hade Trollsjön sen länge krympt ihop till den ringa vattenspegel vi är vana vid i dagens Eslöv.

KÄLLFÖRTECKNING *(ofullständig)*

Expedition Ra ("Ra Ekspedisjonen"). Thor Heyerdahl. 1970.

"Fälad blev Stad" – Joel Sallius

"Gift of the Wind". Bill & Marjorie K. Walraven. 1997. ISBN 9646325-2-7

"Eslöfs badhistoria" (opublicerad).

Text från Trollhättans Museum.

"Paris historia", utgiven på förlag Pont Neuf, 1977.

Älvsborgs Länsmuseum, utställningen "8 profiler ur den svenska historien"

"Kyrkoguide & Intressanta platser och personer i Trollhättan och Vänersborg med omnejd". Fredrik Larsson. 1993. MCMXCIII
ISBN 91-630-2330-X.

Utdrag ur Carl Von Linnés samlade verk (beskrivningar av resan till Västergötland, resan till Skåne m.fl.)

Utdrag ur Fritiof Nilsson Piratens aldrig publicerade verk.

Utdrag ur Brätte stadshistoria, Värsta Götalands Länsmuseum.

"Skarhults Slott, Räkenskaper och redovisning 1712-1798".

Delar ur Fotograf Peter P. Lundhs efterlämnade arkiv.

Höganäs Museum.

"Göteborgs skeppare och rederier 1795-1850" (Göteborgs Stads stadshusarkiv).

Utdrag ur Eslövs Stadsmuseums arkiv och litteratursamling om Eslöv.

Extrakter ur Skånsk Bryggerihistoria (1969).

Valda delar ur Stellan Olssons och Jan Olshedens bokproduktion om Skåne.

Material från Sveriges Fotografers Tidningsarkiv.

ARKIV - Utställningarna

Första delen (Del 1) av utställningen Eslöv By The Sea tog plats inomhus på en uppbyggd sandstrand i Eslövs gamla vattentorn sommaren 2005. Lokalen i vattentornet var en installation i sig, belagd med ett tjockt lager sand och inredd bl.a. med växter, solstolar och parasoll. En ljudinstallation (ljud från ett hav) och starka lampor skapade en "känsla av strand".

En yttre del av utställningen var en installation utanför tornet där bit av en sandstrand byggdes upp med strandvolleynät och spel (performance) under utställningens sista helg.

Del 1 hade även en installation utomhus bestående av tre flytande sandöar i Trollsjön. Det var tre flottar (c:a 5 kvm) som förankrats i botten och som bekläts med sand och lite växlighet. En solcellslampa på varje ö fullbordade installationen.

Andra delen (ARKIV - Del 2) redovisas på Eslövs Stadsmuseum under mars månad 2006 (25 februari – 2 april). Samtidigt visades första delen av konstprojektet (ARKIV - Del 1) igen tillsammans med Del 2.

Vi tackar våra sponsorer

- ?? **Sparbanken Finn**
- ?? **Eslövs Kommun, Kultur och Fritid**
- ?? **Pitney Bowes**
- ?? **Bildkompaniet**
- ?? **BilMånsson**
- ?? **IPAB TOOLS - Eslöv**
- ?? **Kappa Förenade Well AB**
- ?? **IKEA**

Samt övriga bidragsgivare, privata och andra som inte kan eller vill uppges här.